

Dyslexie of onvoldoende Nederlandse taalvaardigheid?

Signaleren en begeleiden van dyslexie bij NT2-leerders

Hoe onderscheid je dat lees- en spelproblemen het gevolg zijn van nog beperkte kennis van het Nederlands en niet van een taalontwikkelingsstoornis als dyslexie?

Trefwoorden: Didactiek NT2 Leesvaardigheid Schrijfvaardigheid Dyslexie

‘Dyslexiezorg is blind voor kinderen met migratieachtergrond.’ - (Voorn, 2017)

“De doorsnee afgestudeerde leraar weet er bijna niets van en al helemaal niet hoe het zit bij kinderen met een migratieachtergrond.”
(Jaick Verpalen in Voorn, 2017)

WIE?
NT2-LEERDERS MET DYSLEXIE
(Hacquetbord & Scholman, 2006)
= kwetsbare groep voor wie taalvaardigheidsonderzoek in het bijzonder van belang is

[OPM.: Volwassenen andere behandeling dan meertalige kinderen, maar meeste inzichten ook bruikbaar (Schraeyen, 2019, p. 40).]

WAAROM?
(Boersma & Verboog, 2019)
“Je bewijst als docent een cursist met problemen met het leren van de taal een grote dienst, wanneer je deze serieus neemt. En helemaal als je deze kan linken aan een leerprobleem, in dit geval dyslexie.”

- Snellere signalering
- Sneller ondersteuning
- Leesvaardigheid afhankelijk van instructie kwaliteit → extra inspanningen voor dyslectici (Van den Broeck & Geudens, 2016, pp. 127-128)

Helaas...
Tot voor kort NT2-leerders met ondersteuningsbehoeften = in periferie

WAT?
HET PROBLEEM
(Boersma & Verboog, 2019; Braams, 2015; Driestar Educatief, 2017; Schraeyen, 2019, p. 4; Van Essen, 2015, p. 2, p. 6)

DIAGNOSTISCH DILEMMA
Onderscheid andere problemen/blootstellingsachterstand & dyslexie
- Slecht onderwijs in moederland - Trauma's - Algemeen taalprobleem - Nog onvoldoende kennis Nederlands - Dyslexie -

Niet eenvoudig: veel kenmerken van dyslexie behoren tot de gewone taalontwikkeling van tweetaallearners

GEVOLG: 2 MEETFOUTEN OVERDIAGNOSE & ONDERDIAGNOSE
“Autochtone kinderen krijgen veel vaker een dyslexieverklaring [...] Dat komt omdat de kosten voor een dyslexietest op kunnen lopen tot duizend euro.” (Voorn, 2017)
“Ouders van kinderen met een migratieachtergrond zijn minder mondig en signaleren dyslexie minder snel.” (Voorn, 2017)

NUANCE
Van Essen (2015, p. 3)
Onderdiagnose in signalering, niet in diagnostisering
Oplossing: verbeteren signalering (instrumenten)
En laat dat nu net onze taak als leerkracht zijn!

“Taalachterstand vertroebelt [...] het zicht op dyslexie. Daardoor denken leraren er minder snel aan” (Verpalen in Voorn, 2017).

WAT?
TERMINOLOGIE & DEFINITIES

1) LEREN LEZEN EN SPELLEN?
(Lowan, 2019, p. 1; Schraeyen, 2019, p.41; Van den Broeck & Geudens, 2016, p. 132)

- Inzicht in koppeling orthografie (schrift), fonemen (klank) en semantiek (betekenis)
- Sterke koppeling? → Vloeiend (technisch) lezen

2) DYSLEXIE?
DEF. Stichting Dyslexie Nederland (2016, p. 7):
“Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een *hardnekkig* probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking.”
KENM. Boersma & Verboog (2019) ~ leren tweede taal
- Moeite met klank-tekenkoppeling → Niet vloeiend (technisch) lezen
- Fonologisch tekort
- Moeite met grammatica, zinsbouw

“Dyslexie is een probleem waar iemand die eronder te lijden heeft op allerlei terreinen last van heeft”
(Boersma & Verboog, 2019).

3) TAALACHTERSTAND << TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS
(Van Essen, 2015, p. 5, pp. 10-11)

- Taalachterstand = vertraagde maar wel chronologisch taalontwikkeling (bv. *blootstellingsachterstand* door te weinig kwalitatief taal aanbod)
- Soms gevolg van taalontwikkelingsstoornis = ook afwijkende taalontwikkeling

4) SIGNALEREN << DIAGNOSTICEREN
(Boersma & Verboog, 2019)

“Niet diagnosticeren, wél signaleren; niet behandelen, wél begeleiden”

- Diagnose door diagnosticus/specialist/logopedist
- Signalering door onderwijs

STAND VAN ZAKEN
VEEL VRAGEN, WEINIG ANTWOORDEN
(Boersma & Verboog, 2019; Kormos, 2020, pp. 129-130; Van Dalen, 2019)

Overzichtsartikel Kormos (2020): slechts laatste 3 decennia onderzoek combo dyslexie - vreemde taal

- Wel over dyslexie diagnosticeren (zie Braams, 2015)
- Minder over hoe als taalleraar signaleren/omgaan met dyslexie
- Wel over attitudes taalleraars over inclusieve onderwijspraktijken/opleidingsbehoeften
- ‘Deficit model’ maakt plaats voor ‘interactional view of disabilities’, interactie leerling – sociale/educatieve leercontext

HOE SIGNALEREN?
[DISCLAIMER: Er zijn geen speciale toetsen beschikbaar om leesproblemen of dyslexie bij NT2-leerders vast te stellen. LOWAN start op korte termijn een onderzoek naar een dynamische toets (2019, p. 1)]

HANDVATTEN OM DYSLEXIE BIJ TWEETAALLEERDERS TE HERKENNEN
(Boersma & Verboog, 2019; Lowan, 2019, p. 1)

- 1) Gebruik signaleringslijst (Driestar Educatief, 2017 - checklist dyslexie en meertaligheid)
- 2) Observer onverwachte resultaten op opdrachten
- 3) Praat met leerling/cursist in kwestie

Afb. 1 Checklist dyslexie en meertaligheid, Driestar Educatief 2017

HOE BEGELEIDEN?

OP ZOEK NAAR KWALITEITSVOLLE LEESDIDACTIEK? – zie onderzoek Van Den Broeck & Geudens (2016): “Vele studies hebben aangetoond dat onderricht in het expliciet opdelen van woorden in afzonderlijke fonemen in combinatie met het aanleren van letterkennis één van de beste werkwijzen is om de eerste stappen in het leesproces te bevorderen.” (p. 133)

(DIDACTISCHE) TIPS
“Wat goed is voor de mensen met dyslexie, is goed voor alle cursisten.”
(Boersma & Verboog, 2019)

- **Algemeen** - Wees hoorbaar, geef korte, duidelijke instructies.
- **Klanken** - Besteed op alle niveaus aandacht aan klank-tekenkoppelingen & uitspraak/articulatie.
- **Sociaal-emotionele aspect** - Laat merken dat je leesproblemen serieus neemt, maak samen afspraken, geef feedback.
- **Lezen** - Stimuleer lezen, laat tekst op voorhand doorlezen, lees voor. Zorg voor duidelijke lay-out.

HOE DIAGNOSTICEREN?
[DISCLAIMER: Voor uitgewerkt diagnostisch protocol: Mostert, Liekens en Schraeyen (2015)]

DIAGNOSTISCH PROTOCOL IN EEN NOTENDOP
(Schraeyen, 2019, p. 42)

- Stap 1: Anamnese - meertalige context/taalaanbodprofiel/taalgebruikersprofiel
- Stap 2: Nagaan mondelinge taalvaardigheid Nederlands
- Stap 3: Lees- en spellingonderzoek in alle talen van NT2-leerder
- Stap 4: Opstellen sterkte-zwakke profiel

“Onderkennen van een leerstoornis in een meertalige context is uitdagend, maar realiseerbaar!”
(Schraeyen, 2019, p. 42)